

Naar een veiliger sportklimaat

Productkwaliteit en bijdrage aan gedragsverandering

Maarten Wesselman
Paul van der Meer
Robert Gelinck

Januari 2016

Inhoudsopgave

Samenvatting

1. Achtergrond

2. Methoden

3. Kwaliteit van afzonderlijke producten

4. Opbrengsten op het vlak van gedragsverandering

5. Conclusies, aanbevelingen en discussie

6. Bijlagen

Samenvatting

Doelstelling

De doelstelling van deze opdracht was tweeledig: (1) inzicht bieden in de kwaliteit van de afzonderlijke producten uit het programma VSK, gericht op kwaliteitsverbetering van de producten en (2) inzicht bieden in de mogelijke bijdrage van VSK-producten op het gebied van gedragsverandering, gericht op het vergroten van deze bijdrage.

Methoden

Enerzijds is een poule van onafhankelijke beoordelaars ingezet om een hoofdzakelijk kwalitatief oordeel te geven over de afzonderlijke VSK-producten. Anderzijds zijn de beschreven doelstellingen en aanpakken geanalyseerd, om een inschatting te kunnen maken van de bijdrage van het geheel aan producten aan (factoren voor) gedragsverandering.

Kwaliteit van de afzonderlijke producten

In het algemeen gesproken is de kwaliteit van de afzonderlijke VSK-producten beoordeeld als voldoende tot goed. Eén product scoorde uiteindelijk een onvoldoende ('Verenigingsbox') en één product werd als 'net aan' voldoende bestempeld ('Begrijpelijke taal'). Acht producten werden meer dan voldoende bevonden. De belangrijkste algemene verbeterpunten hadden betrekking tot (1) het uitvoeren van een effectevaluatie, (2) het toevoegen van een moment voor opvolging aan diverse producten en (3) meer systematisch evalueren van de mening van deelnemers aan de afzonderlijke producten.

Opbrengsten op het vlak van gedragsverandering

Het is aannemelijk dat de verschillende actoren bij een vereniging komen tot de overweging om hun gedrag te veranderen. Er kan niet worden gezegd of deze overweging zich ook omzet in een beslissing tot verandering (intentie). Met het geheel aan producten is het mogelijk om daarnaast de verschillende actoren in meer (scheidsrechters/officials, bestuurders, trainers/coaches en sporters) of mindere (ouders) mate te voorzien in de benodigde vaardigheden om deze intentie in gedrag om te zetten. Ook kunnen bij de juiste combinatie aan producten enkele barrières al zijn weggenomen. Dit alles onder voorbehoud van dat producten op de juiste manier en in de juiste combinatie, passend bij de lokale situatie, worden ingezet.

In de stap naar gedrag lijkt het op veel plekken te ontbreken aan een moment van reflectie voor deelnemers aan producten. Ook is in sommige gevallen twijfel bij het aantal contactmomenten voor het daadwerkelijk inbedden van vaardigheden.

1. Achtergrond

Het actieplan 'Naar een veiliger sportklimaat' (VSK) is een initiatief van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), diverse sportbonden en NOC*NSF. Belangrijke speerpunten in VSK zijn het stimuleren van gewenst gedrag en het aanpakken van ongewenst gedrag. VSK onderscheidt vijf doelgroepen, die allemaal een eigen rol spelen in het vormen en beïnvloeden van het (lokale) sportklimaat: (1) bestuurders van verenigingen, (2) trainers, coaches, begeleiders, (3) scheidsrechters en officials, (4) ouders en (5) de sporter zelf. Voor ieder van deze doelgroepen is een aantal producten ontworpen, om daarmee zoveel mogelijk mensen in de sport te bereiken. De producten (instrumenten, trainingen, workshops, monitoringtools, interventies en evenementen) verschillen onderling sterk van elkaar, zowel in type als in omvang. Het geheel beoogt iedereen bewust te maken van zijn of haar eigen rol en hen beter in staat te stellen hier op goede wijze invulling aan te geven. Dit moet uiteindelijk leiden tot een veiliger klimaat waarin mensen met plezier kunnen sporten.

Het actieplan VSK wordt tot en met 2016 gefinancierd door het ministerie van VWS en is recentelijk verlengd tot eind 2018. In opdracht van het ministerie van VWS heeft het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB), in de periode juni 2014 t/m december 2015, inzicht vergaard in de kwaliteit van de afzonderlijke producten die in het kader van VSK worden ingezet. Deze opdracht moest in kaart brengen waar mogelijkheden lagen om de VSK-producten te verbeteren en te toetsen in hoeverre zij in huidige vorm bijdragen aan gedragsverandering van de verschillende doelgroepen. Wel wordt vanuit het perspectief van gedragsbeïnvloeding gekeken naar hoe de verschillende producten zich tot elkaar verhouden en in hoeverre een effect op gedrag verwacht mag worden met het totaal aan producten. Uitkomsten van de opdracht dienen daarmee ter verbetering van de producten en als input voor de slag om nog meer in te zetten op daadwerkelijke gedragsverandering in het (lokale) sportklimaat. Dit rapport betreft dus geen evaluatie van het totale VSK-programma.

Gedragsverandering

De afzonderlijke producten van VSK zijn in veel gevallen nog niet ingestoken op gedragsverandering van de doelgroepen van VSK, maar eerder op het creëren van bewustwording. Behalen van de doelstellingen van het programma vraagt echter wel om verandering van gedrag. VSK wil deze stap de komende jaren gaan maken. Ondersteunend hieraan is gekeken naar op welke determinanten van gedrag wordt ingespeeld door de afzonderlijke producten, alsook de organisatie rondom VSK (context). Op hoofdlijnen wordt vervolgens een advies uitgebracht hoe de kans op behalen van het uiteindelijke hoofddoel van VSK (een veiliger sportklimaat) verder te vergroten.

Om hierin inzicht te bieden, is gekozen voor het plaatsen van de afzonderlijke producten op een model voor gedragsverandering, dat verschillende stappen/onderdelen van gedragsverandering onderscheidt. Gekozen is voor het I-change model van Hein de Vries et al. uit 2004. Dit model, voluit het 'Integrated Model for explaining motivational and behavioral change', integreert ideeën uit een vijftal gevestigde theorieën over de beïnvloeding van menselijk gedrag, te weten de Goal Setting Theory (Locke and Latham, 1968), het Health Belief Model (Janz & Becker, 1984), de Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1985), de Social Cognitive Theory (Bandura, 1986) en het Transtheoretical Model (Prochaska & Di Clemente, 1977). Het is een recent model dat gevestigde kennis combineert in een overzichtelijk model. Het model biedt tevens goede aanknopingspunten om ook de invloed van onbewust gedrag mee te nemen. Volgens I-change komt gedrag voort uit een intentie tot gedrag. De stap vóór intentie is motivatie. Deze motivatie is weer afhankelijk van predisponerende factoren, bewustzijnsfactoren en informatiefactoren.

2. Methoden

Doelstelling

Tweeledig doel van deze opdracht was:

1. Inzicht bieden in de kwaliteit van de afzonderlijke producten uit het programma VSK, gericht op kwaliteitsverbetering van de producten.
2. Inzicht bieden in de mogelijke bijdrage van VSK-producten op het gebied van gedragsverandering, gericht op het vergroten van deze bijdrage.

Behalen van deze doelstellingen leverde onder andere inzicht in de doelen die de verschillende producten nastreefden en in de aanpak die zij hanteerden. Dit inzicht kon worden vertaald naar aanbevelingen voor verbetering van de afzonderlijke VSK-producten. Tevens kon een inschatting worden gemaakt van de bijdrage van de afzonderlijke producten (en VSK als geheel) aan gedragsverandering op het gebied van veiligheid in het sportklimaat.

Toetsingskader

De getoetste VSK-producten verschilden van elkaar qua type en complexiteit. Een klein aantal paste binnen de landelijke definitie voor een interventie en zijn als zodanig behandeld. Het grootste deel van de producten was minder complex en omvangrijk: een deel ging om scholing, een kleiner deel was instrument of evenement.

Om die reden zijn alle producten eerst gescreend en ingedeeld in de categorieën (1) interventies, (2) workshops/trainingen, (3) instrumenten en (4) evenementen. Later is uit de categorie 'instrumenten' nog een vijfde categorie voortgekomen: (5) monitoringtools. Na indelen is per categorie gezocht naar een passende methodiek voor toetsen van de kwaliteit en dito procedure. Hieronder een beschrijving van de gehanteerde methodiek per productcategorie:

Interventies

Voor het beoordelen van de interventies van VSK is gebruik gemaakt van de landelijke geldende systematiek voor het beoordelen van interventies uit het traject 'Erkenning Interventies'¹. Hierin is het laagste niveau van erkenning ('Goed beschreven') als minimaal te behalen niveau voor een 'voldoende'.

Workshops en trainingen

Voor de categorie workshops en trainingen is de systematiek van 'Erkenning Interventies' omgezet in een lichtere variant. Aanpassingen in de procedure waren:

- de producteigenaren beschreven hun product in een voor deze opdracht op maat gemaakt format;
- producteigenaren beschreven hun producten beknopt op een beperkt aantal aspecten (aanleiding, doel, doelgroep, aanpak, uitvoering en evaluatie van het product) en leverden daarnaast één of meerdere relevante bijlagen aan (vaak handleidingen voor degene die de workshop gaf, voorbeelden van opdrachten die in de workshop werden gebruikt en/of de presentaties die aan deelnemers werden gegeven);
- in plaats van drie externe beoordelaars werd een product beoordeeld door twee beoordelaars, één adviseur van NISB en één externe deskundige, beide geselecteerd per product(thema) op basis van hun kennis en expertise;

¹ Het samenwerkingsverband tussen onder andere NISB, RIVM Centrum Gezond Leven, Movisie, het Nederlands Jeugdinstituut en het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid.

- van hen werd hoofdzakelijk een kwalitatieve beoordeling gevraagd op verschillende facetten van het product en daarnaast een eindoordeel in de vorm van 'goed' (voor producten waarop volgens hen weinig aan te merken was), 'voldoende' (voorzien van duidelijke verbeter suggesties), of 'onvoldoende' (voorzien van benodigde aanpassing om alsnog voldoende beoordeeld te kunnen worden).

Beoordelaars baseerden hun oordeel op eveneens aangepaste criteria. Bijlage 6.1 geeft de gehanteerde criteria voor deze categorie weer. Om tot deze lijst te komen zijn de criteria uit 'Erkenning Interventies' naast criteria gelegd die worden gehanteerd bij het toetsen/waarderen van onder andere onderwijsmodules en opleidingen. Dit heeft voor deze categorie producten bijvoorbeeld geleid tot het toevoegen van een criterium omtrent de keuze voor werkvormen en het toegepast didactisch concept.

Instrumenten en evenementen

Producten in de categorieën 'instrumenten' en 'evenementen' werden beoordeeld volgens dezelfde methodiek als die voor 'workshops en trainingen', met als uitzondering het criterium over de keuze voor werkvormen en het toegepast didactisch concept (zie bijlage 6.1).

Monitoringtools

De categorie monitoringtools kwam voort uit de categorie instrumenten. Verschil was dat deze tools niet direct gericht waren op het bereiken van een effect bij een doelgroep; ze zijn ondersteunend aan het programma.

Analyse

Afzonderlijke oordelen

De eindoordelen zijn door NISB gescreend en geschoond van uitspraken die niet pasten bij tenminste één van de gestelde criteria. Opmerkingen die te maken hadden met effectevaluatie zijn wel meegenomen in de resultaten en conclusies verderop in dit rapport (en tevens behouden in de eindoordelen), maar hadden geen invloed op de uitkomst van de kwaliteitstoets van de afzonderlijke producten.

De geschoonde eindoordelen zijn vervolgens geanalyseerd. Ten eerste zijn de kwalitatieve oordelen per aspect (blok in de beschrijving) omgezet in een score 'goed', 'voldoende' of 'onvoldoende'. Dit om gemakkelijk inzichtelijk te maken op welk(e) aspect(en) de ruimte voor verbetering het grootst was. Hierbij gold dat een 'goed' werd toegekend als in de kwalitatieve oordelen op het betreffende aspect geen of minimale verbetermogelijkheden werden opgegeven. Dit in lijn met de gedachte dat een 'goed' bedoeld was voor de 'parels' onder de producten. Een 'onvoldoende' werd toegekend als in de kwalitatieve oordelen duidelijk werd gesproken van noodzakelijke verbetering (meer dan verbeter suggesties), of als uitspraken werden gedaan die een duidelijk negatieve beoordeling op een criterium inhielden. De toekenning van de scores gebeurde door twee adviseurs van NISB, onafhankelijk van elkaar. Daarna zijn deze naast elkaar gelegd en de verschillen besproken.

Vervolgens is de consistentie in eindoordelen t.a.v. de kwalitatieve oordelen onderzocht. Een product dat nauwelijks verbetermogelijkheden aangereikt kreeg, kon zodoende niet hetzelfde eindoordeel krijgen dan een product waar bij meerdere aspecten van het product een 'onvoldoende' op zijn plaats zou kunnen zijn.

Tot slot is ook een kwalitatieve analyse uitgevoerd. Uit de (geschoonde) eindoordelen zijn de meest concrete verbeterpunten geclusterd, om de vaak voorkomende verbeterpunten te kunnen achterhalen. Producteigenaren ontvingen een verslag met daarin hun eindbeoordeling, dat bestond uit de samengevoegde oordelen van de twee beoordelaars.

In dat verslag dus een kwalitatief oordeel per aspect en een eindoordeel in de vorm van goed/voldoende/onvoldoende. Producten met een onvoldoende hadden eenmalig de kans hun beschrijving aan te passen, om te voorkomen dat een negatief oordeel te wijten kon zijn aan de kwaliteit van de beschrijving, in plaats van die van het product.

Gedragsverandering

In het kader van de tweede doelstelling zijn de productbeschrijvingen door NISB geanalyseerd. De doelstellingen van ieder product en onderdelen van de aanpak zijn uit de beschrijvingen gehaald en vervolgens gekoppeld aan één of meerdere gedragsfactoren uit het I-change model. De bevindingen uit dit deel van de opdracht zijn vervolgens naast de bevindingen van beoordelaars gelegd.

Proces

Het proces is kort geëvalueerd met de beoordelaars van de afzonderlijke producten. Hiervoor heeft met een aantal van hen (n=4) een (telefonisch) interview plaatsgevonden. Resultaten daarvan zijn kort benoemd in het onderdeel 'discussie' in hoofdstuk 5 van dit document.

3. Kwaliteit van afzonderlijke producten

Hieronder de resultaten die aansluiten bij de eerste doelstelling van deze opdracht: inzicht bieden in de kwaliteit van de verschillende producten uit het programma VSK, gericht op kwaliteitsverbetering van de producten.

Tabel 3.1 geeft de verdeling weer van beoordelingen (goed, voldoende en onvoldoende) over de verschillende typen producten. In tabel 3.1 is ook te zien dat in totaal 30 producten zijn geanalyseerd op type. De meeste producten (16) zijn terecht gekomen in de categorie 'workshops/trainingen'. De instrumenten zijn gesplitst in 'instrumenten' (7) en monitoringtools (2), waarvan de laatste twee niet beoordeeld zijn. Vier producten vielen onder de binnen 'Erkenning interventies' geldende definitie van een interventie en zijn dus via die systematiek beoordeeld. Daarbij opgeteld nog één evenement, zijn in totaal 24 producten beoordeeld middels de voor VSK op maat gemaakte systematiek.

Tabel 3.1 - Aantallen producten en beoordelingen per producttype

PRODUCTTYPE	AANTAL	KWALITEIT		
		Goed	Voldoende	Onvoldoende
Workshops/trainingen	16	6	10	0
Instrumenten	7	2	4	1
Interventies*	4		4	0
Monitoringtools	2	Niet beoordeeld		
Evenementen	1	0	1	0
Totaal	30	8	17	1

* Beoordeeld via 'Erkenning Interventies' (3 NISB; 1 Nji)

Vier producten scoorden na de eerste beoordeling een onvoldoende. Drie daarvan haalden na aanpassingen aan de beschrijving alsnog een voldoende eindoordeel. Eén product werd ook na herkansing beoordeeld met een onvoldoende. Bij acht van de producten scoorde tenminste één van de beoordelaars in de onafhankelijke oordelen een 'goed'. Eén daarvan scoorde twee maal een 'goed' en nog eens twee producten zijn op basis van de consistentie-controle door NISB omgezet in 'goed'. De andere vijf van deze acht hebben een oordeel 'voldoende/goed' gekregen. De rest van de producten (17) is beoordeeld met een voldoende.

Kwaliteit afzonderlijke producten

De eindoordelen per product zijn weergegeven in tabel 3.2, gesorteerd op de doelgroep van VSK. Ook is af te lezen welke van vijf aspecten van het product het hoogst en het laagst beoordeeld werden:

1. De mate waarin de aanleiding van het product en relevantie van het product voor de VSK-doelstellingen helder waren.
2. De mate waarin de doelen en doelgroep(en) van de producten helder waren.
3. De mate waarin de aanpak helder was en aansloot bij de doelen, doelgroep(en) van en aanleiding voor het product.
4. De mate waarin de uitvoeringsaspecten helder en logisch waren.
5. De mate waarin werd geëvalueerd op het niveau van deelnemer en uitvoerder.

Verbeterpunten voor het geheel aan producten

Uit de afzonderlijke beoordelingen in tabel 3.2 en bijlage 6.2 is af te leiden welke verbeterpunten voor meerdere producten gelden. In totaal is twaalf keer een aspect van een product onvoldoende gescoord. Acht daarvan op het aspect 'evaluatie', twee keer op 'aanleiding' en twee keer op 'aanpak'. Tabel 3.3 geeft meer inzicht in de veel voorkomende uitspraken uit de kwalitatieve beoordelingen.

Tabel 3.3 - Uitspraken uit de kwalitatieve beoordelingen (frequentie; uitgezonderd interventies)

UITSPRAKEN IN DE KWALITATIEVE OORDELEN	ASPECT
Vaak (5 maal of vaker) opgemerkt	
Het ontbreekt aan een effectmeting	Evaluatie
De doelstelling van het product mag meer SMART geformuleerd	Doel en doelgroep
Aantal/type contacturen i.r.t. behalen doelen is twijfelachtig	Aanpak (samenhang)
Er is te weinig/geen systematische evaluatie onder deelnemers	Evaluatie
Meermaals (3-4 maal) opgemerkt	
Meer aandacht nodig voor borging bij het verenigingsbestuur	Aanpak
De aanleiding van het product i.r.t. VSK-doel is onduidelijk	Aanpak (samenhang)
Er wordt vooral naar korte termijn gekeken, i.p.v. naar gedrag	Doel en doelgroep
Er is (te) veel ruimte voor aanpassing door de diverse bonden	Aanpak
De samenhang tussen product en doelstelling is onduidelijk	Aanpak (samenhang)
Incidenteel (1-2 maal) opgemerkt	
Er mist informatie over de werving van deelnemers	Aanpak
Er worden onjuiste aannames gedaan in de beschrijving	Aanpak
Doelgroepkeuze is te smal	Doel en doelgroep
De selectiecriteria voor de doelgroep zijn onduidelijk	Doel en doelgroep
De handleiding bevat uitspraken die onjuist zijn	Aanpak
De deskundigheid van uitvoerders is aan te twijfelen	Uitvoering
Het is onduidelijk hoe evaluatie plaatsvindt	Evaluatie
Er is te weinig aandacht voor evaluatie onder uitvoerders	Evaluatie

Het vaakst werd geconstateerd dat er geen onderzoek is gedaan naar effecten van een product. Beoordelaars gaven bij het grootste deel van de producten nadrukkelijk de meerwaarde aan van een kleinschalige effectevaluatie. Deze constatering is niet meegenomen in het eindoordeel en de score op aspect 'evaluatie' in tabel 3.2. Deze score is gebaseerd op: de evaluatie onder deelnemers en uitvoerders. Naast een gebrek aan effectevaluatie werd ook het ontbreken van een (systematische) evaluatie onder deelnemers als verbeterpunt meegegeven. In sommige gevallen was dit gekoppeld aan het feit dat de evaluatie door iedere bond vrijblijvend ingericht wordt. Gekoppeld aan evaluatie: in veel gevallen kon de doelstelling van het product volgens beoordelaars concreter (meer SMART) worden geformuleerd. Positief was men over het algemeen over de evaluatie onder uitvoerders. In veel productbeschrijvingen werd een periodiek overleg met uitvoerders (trainers/workshopleiders/etc.) gerapporteerd en vaak was duidelijk wat op basis van deze input aan het product was veranderd.

Derde punt dat vaak werd aangehaald was het aantal of type contactmomenten (of -uren), in relatie tot het behalen van de doelstellingen van het product. Soms was er twijfel bij of het aantal contacturen wel genoeg was om de genoemde vaardigheden daadwerkelijk aan te kunnen leren. In andere gevallen werd door beoordelaars belang gehecht aan een terugkom- of opvolgbijeenkomst, gepland op enige tijd na de dan op één na laatste bijeenkomst.

Een groter deel van de opmerkingen kwam minder vaak (drie of vier keer) terug. Meermaals werd bijvoorbeeld de vraag gesteld of er bij een product niet meer aandacht zou moeten zijn voor borging bij het verenigingsbestuur, of dat het bestuur op zijn minst betrokken moest worden bij (één van de) bijeenkomsten. Dit punt was vanzelfsprekend alleen aan de orde in producten die niet 'bestuurders' als doelgroep hadden. Bij een aantal producten was de relevantie of samenhang (tussen aanleiding, doel/doelgroep en aanpak) niet volledig helder, vond men dat te veel werd gekeken naar de korte termijn (in plaats van de lange) en vroeg men zich af of de verschillen in uitvoering van een product tussen bonden geen nadelig effect zou kunnen hebben op de kwaliteit van de uitvoering.

In tabel 3.3 tot slot nog een aantal opmerkingen die incidenteel (maximaal twee keer) werden benoemd. Een aantal daarvan had betrekking op de keuze voor de doelgroep: het was onduidelijk hoe deze werd geselecteerd of geworven, de doelgroep zou volgens beoordelaars breder mogen zijn of er was twijfel bij de doelgroep zelf. Twee opmerkingen betroffen twijfel over inhoudelijke uitspraken en nog eens twee hadden betrekking tot de evaluatie.

Beoordelaars raadden aan om een cyclisch systeem voor kwaliteitsverbetering in te richten en zagen voordelen van een contactmoment met de eigenaren van de door hen beoordeelde producten, zodat zij hun opmerkingen konden voorzien van enige toelichting.

Top en bottom producten

Op basis van de (eind- en kwalitatieve) beoordelingen van de afzonderlijke producten is een lijst te vormen van beste en minst goede producten. Tabel 3.4 geeft deze top- en bottom-lijst van producten weer.

Tabel 3.4 - Beste en minst goede producten (uitgezonderd interventies)

TOP	BOTTOM
Besturen met een visie	Begrijpelijke taal
TC 6-12 jarigen	Verenigingsbox
Workshop sportief besturen	
Sportief coachen	
TC van pubers	
Themaavond 'Leve de sportouder'	
Groepsaanpak	
Herstelrecht en bemiddeling	

De bovenste drie top-producten zijn degenen die een 'goed' scoorden, de overige vijf scoorden een 'voldoende/goed'. Deze staan niet noodzakelijkerwijs in volgorde van kwaliteit. Verenigingsbox is als enige beoordeeld met een onvoldoende. Begrijpelijke taal is na herkansing beoordeeld met een voldoende, maar in de woorden van de beoordelaars "net aan".

Interventies

De interventies onder de VSK-producten 'de veiligheidsanalyse bij voetbalverenigingen' en 'straffen voor jongeren die norm-/grensoverschrijdend gedrag vertonen' zijn beoordeeld via Effectief Actief. Beide interventies zijn erkend op het niveau 'Goed Beschreven'. 'Er is meer te winnen' en 'ART' (door NJI) zijn eerder al erkend op respectievelijk niveau 'Goed Beschreven' en 'Goed Onderbouwd'.

4. Opbrengsten op het vlak van gedragsverandering

Naast het in kaart brengen van de kwaliteit van de afzonderlijke VSK-producten was de tweede doelstelling van deze opdracht: inzicht bieden in de mogelijke bijdrage van VSK-producten op het gebied van gedragsverandering, gericht op het vergroten van deze bijdrage.

Het I-changemodel (De Vries, 2004) is gebruikt om de bijdrage van de verschillende producten aan (factoren op het gebied van) gedragsverandering in te schatten. Figuur 4.1 is een bewerking van I-change. De verschillende blokken zijn voorzien van een kleur. Groen en oranje staan voor de mate waarin (donkergroen het meest, donker oranje het minst) een factor vertegenwoordigd is in het geheel aan producten. Hieronder wordt per blok toegelicht in hoeverre het totaal aan VSK-producten in theorie een bijdrage leveren aan gedragsverandering.

In onderstaand verhaal wordt verder geen aandacht besteed aan de niet-beïnvloedbare predisponerende factoren en de weinig van toepassing zijn factor 'fysieke vaardigheden'. Deze factoren zijn in figuur 4.1 grijs gemaakt.

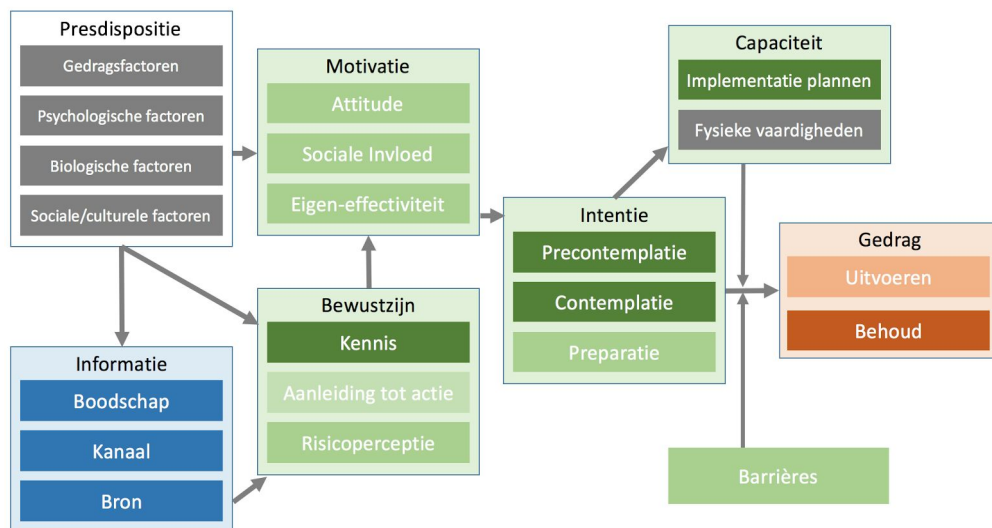
Bewustwording en kennis

Eigenlijk alle producten binnen VSK dragen op de één of andere manier wel bij aan bewustwording. Doet iemand mee aan een workshop, dan is diegene natuurlijk eigenlijk al bewust van het thema. In de meeste VSK-producten wordt dit bewustzijn verder versterkt, door het geven van nieuwe informatie. In figuur 4.1 zijn de 'Informatiefactoren' blauw gekleurd, om aan te geven dat dit vooral methode is binnen VSK. Dat wil zeggen: de doelen zijn niet gericht op het bieden van informatie, maar op de beoogde effecten daarvan. Het gaat dan vaak om het 'bewust maken van de doelgroep van de eigen rol in een veiliger sportklimaat', dat wil zeggen: het besef dat je een rol speelt, wat die inhoudt en hoe je dus invloed zou kunnen uitoefenen.

Inzet van een product bij een vereniging, als dat leidt tot actie of verandering, kan ook bij anderen bij dezelfde vereniging bewustwording creëren (indirect dus). Trainers/coaches die deelnemen aan een product brengen hun opgedane kennis mogelijk over op hun sporters, producten gericht op bestuurders leiden mogelijk tot acties die weer bewustwording generen bij de hele vereniging, et cetera. Enkele producten (met name: 'Week van de scheidsrechter' en het platform 'TV-sportplezier') zouden ook direct meerdere doelgroepen kunnen bereiken met 'bewustwording'. Er zijn diverse bonden die ook op andere manieren, dan via de in deze opdracht meegenomen producten, proberen om mensen bewust en betrokken te maken bij de thema's veiligheid en respect. De 'blauwe kaart' van de KNVB is daar een voorbeeld van.

In de meeste gevallen wordt 'bewustwording' en 'kennis' expliciet genoemd in de beschrijvingen. 'Risicoperceptie' (ook onderdeel van bewustwording in I-change) is maar op weinig plaatsen in de beschrijvingen expliciet terug te vinden (dat is wel het geval bij de weerbaarheidstrainingen) en een 'aanleiding tot actie' is nergens teruggevonden. 'Aanleiding tot actie' is in deze context vaak een negatieve ervaring of ergernis rondom veiligheid en sportiviteit. De VSK-producten zouden deze ervaringen bij mensen kunnen koppelen aan iets waar zij zelf een rol in hebben. Het onderdeel bewustwording in I-change is dus ruimschoots vertegenwoordigd.

Figuur 4.1 - Mate waarin in VSK-producten aandacht wordt besteed aan factoren uit I-change.

Vaardigheden

Veel producten werken naast het bewust maken van de deelnemers (en hun omgeving), ook aan de benodigde vaardigheden om de opgedane kennis in de praktijk te brengen. Het gaat dan met name om de trainingen. Voor scheidsrechters en trainers/coaches zijn er weerbaarheidstrainingen. Voor trainers/coaches zijn er daarnaast een 'basisworkshop' Sportief Coachen en diverse verdiepende workshops (voor het goed kunnen bedienen van bijzondere doelgroepen en het herkennen en voorkomen van seksuele intimidatie). Voor bestuurders zijn er twee workshops die expliciet met vaardigheden aan de gang gaan. Twee instrumenten zijn daarnaast beschikbaar voor deze doelgroep, te gebruiken als vervolg op de workshops of los. Voor ouders zit in de thema-avond 'Leve de sportouder' een onderdeel 'handvatten'. Bij (jeugd)sporters wordt met name gericht op spelregelkennis. De producten van HALT/KNVB werken heel expliciet aan vaardigheden bij jeugd(sporters).

De mate waarin aandacht wordt besteed aan vaardigheden varieert van 'het bieden van handvatten' tot daadwerkelijk 'oefenen van vaardigheden om invulling te kunnen geven aan de eigen rol op het gebied van veiligheid in het sportklimaat'. Dit vergroot (respectievelijk in meer of mindere mate) de capaciteit van mensen om hun eigen gedrag aan te passen: stel dat ze hun gedrag zouden willen bijstellen, dan hebben ze daar manieren voor aangereikt gekregen en die in sommige gevallen ook al toegepast in een oefensituatie.

Intentie en motivatie

De eerste stap van intentie in I-change (pre-contemplatie) is eigenlijk al bereikt als men zich beseft dat er verandering van het eigen gedrag mogelijk is. Deelnemers aan producten hebben die fase al snel bereikt. Fase twee (contemplatie) is de overweging of men wil veranderen of niet. Het is aannemelijk dat deelnemers in deze overwegingsfase terecht komen. Aanname is dat een groot deel van hen in ieder geval een tijdelijk besluit neemt (fase 3; preparatie). Dat kan verkeerd uitpakken (besluit om niet te veranderen), maar zal vaak, zo is wederom de aanname, positief zijn.

Het is onvoldoende mogelijk op basis van de productbeschrijvingen uitspraken te doen over of deze stap daadwerkelijk wordt bereikt, in welke richting de beslissing valt en in hoeverre de beslissing duurzaam blijkt te zijn (zie ook verderop, onder 'gedrag').

Motivatatie zit in I-change tussen bewustwording en intentie. In een latere versie van dit model (2008²) is te zien dat deze twee flink samenhangen. In de beschrijvingen van de doelen van de VSK-producten wordt bijna nergens expliciet gesproken over motivatie of de onderdelen daarvan (in I-change: attitude, sociale invloed en eigen-effectiviteit). Bij de aanpak beschrijvingen zijn wel aanknopingspunten terug te vinden voor het beïnvloeden van motivatiefactoren. Vaardigheden vergroten bijvoorbeeld de eigen-effectiviteit (de mate waarin men zich in staat acht het eigen gedrag te veranderen).

Motivatiefactoren kunnen vaak ook indirect worden beïnvloed. Slechts enkele producten richten zich direct op het vergroten van draagvlak uit de sociale omgeving (in 'weerbaarheid voor scheidsrechters en verkeersregelaars' gaat men op zoek naar 'medestanders'). De verschillende doelgroepen van VSK zijn natuurlijk ook elkaars sociale omgeving. Trainers die hun rol in het geheel goed oppakken oefenen bijvoorbeeld sociale invloed uit op hun spelers. Kijkend naar wie de meest voor de hand liggende actoren zijn in de sociale omgeving van de doelgroepen van VSK, dan lijkt de keuze voor de doelgroepen een goede te zijn.

Niet één product besteedt in de doelen aandacht aan attitude. Deze wordt mogelijk toch beïnvloed door deelname aan producten of het zien of ervaren van verandering bij de eigen vereniging. Een verenigingsscheidsrechter die merkt dat er meer aandacht aan hem wordt besteed, zal mogelijk positiever tegenover aanpassen van zijn of haar eigen gedrag komen te staan.

Gedrag

In I-change bestaat de factor gedrag uit twee blokken: uitvoeren (het uitproberen van nieuw gedrag zagezegd) en behoud (het vasthouden daarvan). Pas als deze laatste stap is bereikt, spreekt men van duurzame gedragsverandering.

Zoals hierboven beschreven is niet te bepalen of men tijdens of na het meedoen aan een product een (duurzaam) besluit tot veranderen neemt. Datzelfde geldt voor of het gedrag in de praktijk wordt uitgevoerd, laat staan dat het wordt behouden. Belangrijk mechanisme in deze fasen van gedragsverandering is reflectie. Mensen toetsen het gedrag dat ze vertonen aan hoe ze zich willen gedragen (doelgedrag), maar zijn hier van nature slecht in: mensen zijn hierin op allerlei manieren gebiast. Het kan dus gemakkelijk voorkomen dat iemand denkt zijn of haar gedrag te hebben veranderd, terwijl dat in werkelijk (nog) niet (voldoende) het geval is. Dat is waar reflectie een belangrijke rol in speelt: mensen worden dan nog even gewezen op 'dat ze er nog niet zijn'. In VSK-producten zitten geen terugkombijeenkomsten. Na afloop van hun deelname, wanneer men in de eigen praktijk zelf met het geleerde aan de slag moet, bestaat dit reflectiemoment dus niet altijd. In dat geval is de kans op gedragsverandering kleiner. Producten die gericht zijn op het creëren van een functie binnen de vereniging, die in reflectie van deelnemers aan andere producten kan voorzien, kunnen deze kans aanzienlijk vergroten. Wat dat betreft kan dus grote waarde worden toegekend aan de trainingen 'Scheidsrechterscoach' en 'Coach-de-Coach'.

Barrières

Tussen intentie en gedrag zit naast capaciteit (zie eerder in dit hoofdstuk), ook nog het blokje barrières. Ook hier wordt nergens in de producten expliciet aandacht aan besteed. Impliciet zit het er wel degelijk in. Een barrière zou bijvoorbeeld kunnen zijn dat een scheidsrechter of trainer na afloop van deelname aan een product geen gehoor vindt binnen de vereniging. Hij valt dan waarschijnlijk snel weer terug in zijn 'oude patroon'. Als het bestuur ook 'sportief bestuurt', kan dit dus mogelijk een barrière bij (kader)leden wegnemen. Zo zijn er meerdere voorbeelden te bedenken waarin gewerkt wordt aan het wegnemen van barrières voor gedragsverandering.

² De twee versies van I-change verschillen van elkaar qua vormgeving. Gekozen is gebruik te maken van de versie uit 2004, omdat deze (voor het doel van deze opdracht) overzichtelijker is.

5. Conclusies, aanbevelingen en discussie

Doelstelling van deze opdracht was tweeledig:

1. Inzicht bieden in de kwaliteit van de afzonderlijke producten uit het programma VSK, gericht op kwaliteitsverbetering van de producten.
2. Inzicht bieden in de mogelijke bijdrage van VSK-producten op het gebied van gedragsverandering, gericht op het vergroten van deze bijdrage.

In dit hoofdstuk eerst een korte, samenvattende, conclusie per doelstelling. Daarna volgen achtereenvolgens de algemene conclusie, daaruit volgende aanbevelingen en discussie.

1: kwaliteit van afzonderlijke producten

In het algemeen gesproken is de kwaliteit van de afzonderlijke VSK-producten beoordeeld als voldoende tot goed. Eén product scoorde uiteindelijk een onvoldoende ('Verenigingsbox') en één product werd als 'net aan' voldoende bestempeld ('Begrijpelijke taal'). Acht producten werden meer dan voldoende bevonden. Opgemerkt moet worden dat deze oordelen (zowel de eindoordelen als de oordelen op aspecten), alsook het top- en bottomlijstje gebaseerd is op de beoordelingen van de afzonderlijke producten, zie ook 2. Gedragsverandering.

De belangrijkste punten waarop volgens beoordelaars verbetering mogelijk was, zijn over de hele linie genomen:

1. Uitvoeren van een kleinschalig onderzoek naar de opbrengsten (effecten) van de afzonderlijke producten (waarvoor noodzakelijk: meer SMART formuleren van de doelstellingen).
2. Uitbreiden van het aantal contactmomenten, bijvoorbeeld door toevoegen van een terugkombijeenkomst, om geleerde vaardigheden beter te laten beklijven.
3. Meer systematisch ophalen (evalueren) van de mening van de deelnemers aan de afzonderlijke producten.

2: Gedragsverandering

VSK zet in beginsel vooral in op het creëren van bewustwording bij de logische actoren in een veiliger sportklimaat: bestuurders, scheidsrechters/officials, trainers/coaches, ouders en sporters. Deze actoren zijn belangrijk onderdeel van elkaars sociale (sport)omgeving. Het geheel aan producten is in theorie dekkend tot en met de overweging bij mensen om hun gedrag aan te passen. Daarnaast kunnen deelnemers aan producten ook enkele voor gedragsverandering benodigde vaardigheden aanleren (ouders het minst).

Niet voor niks wordt in bovenstaande alinea gesproken van 'in theorie' en 'het geheel aan producten'. Zoals eerder benoemd kan op basis van de productbeschrijvingen niet worden bepaald of bepaalde stappen in I-change door deelnemers aan de producten daadwerkelijk worden behaald. Inzicht in het effect bij deelnemers ontbreekt. Daarnaast is het behaalde effect afhankelijk van hoe de producten lokaal worden ingezet. Op basis van de productbeschrijvingen kan niet worden opgemaakt of de producten altijd worden ingezet op plaatsen waar daar ook noodzaak voor is.

Algemene conclusie

Op basis van de beoordeelde productbeschrijvingen en de theorie is het aannemelijk dat de verschillende actoren bij een vereniging komen tot de overweging om hun gedrag te veranderen.

Er kan niet worden gezegd of deze overweging zich ook omzet in een beslissing tot verandering (waarmee in I-change de intentie tot gedragsverandering zou zijn bereikt).

Heeft iemand een intentie, dan is het van belang dat er niet te veel barrières zijn die omzetten van intentie in gedrag in de weg kunnen zitten. Ook moet men beschikken over de benodigde vaardigheden (capaciteit). Met het geheel aan producten is het mogelijk om actoren in deze vaardigheden te voorzien. Het meest bij scheidsrechters/officials, bestuurders, trainers/coaches en sporters; nog iets minder bij ouders. Ook kunnen bij de inzet van de juiste combinatie aan producten enkele barrières al zijn weggenomen en kan motivatie worden versterkt. Wel is het in sommige gevallen de vraag of het aantal contacturen voldoende is voor het daadwerkelijk opdoen van vaardigheden.

Om de kans te vergroten dat de stap naar gedrag (uitvoeren en behoud) wordt gezet is het toevoegen van een moment van reflectie voor deelnemers aan producten een belangrijke stap. Succesvol inzetten van een training Coach-de-coach (voor trainers/coaches) of Scheidsrechterscoach (voor scheidsrechters/officials) zou hierin kunnen voorzien, door het lokaal creëren van een mogelijkheid te reflecteren op praktijksituaties. Reflectie voor sporters en ouders zou kunnen komen uit feedback van met name trainers/coaches en bestuurders; reflectie voor bestuurders mogelijk vanuit de verenigingsondersteuning. Het is onduidelijk of hier in voldoende mate sprake van is.

Dit alles onder voorbehoud van dat producten op de juiste manier en in de juiste combinatie, passend bij de lokale situatie, worden ingezet. Inzet van drie producten die werken aan bewustwording, leidt bijvoorbeeld niet tot verandering van gedrag als het de doelgroep (juist) ontbreekt aan de benodigde vaardigheden, of als de omgeving bij de club nog te veel barrières inhoudt.

Aanbevelingen

Op basis van bovenstaande conclusies kunnen aanbevelingen worden gedaan. Aan de aanbevelingen zijn ook de mogelijke opbrengsten voor VSK gekoppeld. Tabel 5.1 geeft deze aanbevelingen en mogelijke opbrengsten weer.

Tabel 5.1 - Aanbevelingen en mogelijke opbrengsten voor VSK.

Aanbeveling	Opbrengsten voor VSK
Verbeter het systeem voor kwaliteitsbewaking en evaluatie van de opbrengsten van de producten, door	
- waar mogelijk de productdoelstelling meer SMART te formuleren;	Goede basis voor evaluatie van de opbrengsten
- toevoegen van een meer structurele en centrale evaluatie onder deelnemers;	Inzicht in de korte-termijn opbrengsten bij deelnemers aan producten (o.a. 'intentie')
- inrichten van een (kleinschalig) onderzoek naar de effecten van de VSK-producten op het gebied van intentie en gedragsverandering.	Inzicht in lange-termijn opbrengsten bij deelnemers aan producten ('gedrag')
Creër voor de verschillende actoren die een rol spelen in het sportklimaat een lokale mogelijkheid tot reflectie, door	
- creëren van functies/rollen/personen bij de vereniging die hiervoor zorgen, zoals in Coach-de-coach en Scheidsrechterscoach;	Groter kans op het bereiken van gedragsverandering (uitvoeren en behouden).
- toevoegen van terugkombijeenkomsten (of mogelijk uitstellen van de laatste bijeenkomst van een serie) aan de afzonderlijke producten.	
Zet in op gerichte inzet van producten (in de bij de lokale situatie passende combinatie), door	
- maken van een goede lokale analyse van de situatie, bijvoorbeeld middels de veiligheidsanalyse van HALT/KNVB (of meer laagdrempelige vorm) en/of een goed geëquipeerde verenigingsondersteuner.	Meer redement van ingezette middelen: integrale aanpak leidt sneller tot gedragsverandering.

Discussie

De gehanteerde methode is succesvol gebleken. De uitkomsten van beide exercities liggen in elkaars verlengde. Beoordelaars toonden in het proces grote betrokkenheid bij het thema. Zo werd bij sommige (in eerste instantie) onvoldoende beoordelingen gewezen op de relevantie van het product en dus het belang van het maken van een verbeterslag. Beoordelaars gaven in de telefonische interviews aan tevreden te zijn over de aangehouden procedure. Zij waren van mening dat de methode goed aansloot bij de te beoordelen producten. Dat wil zeggen: het bleef een beetje een papieren exercitie, maar de aangeleverde documentatie (naast het format voor de beschrijvingen) was volgens hen over het algemeen compleet. Daarmee bleef de gehanteerde werkwijze in hun ogen praktisch en in verhouding tot de omvang en complexiteit van de producten. De beoordelaars kwamen in alle gevallen tot consensus en er is geen noodzaak geweest tot het inschakelen van een derde, beslissende, beoordelaar.

Producteigenaren die bij eerste beoordeling al direct een voldoende scoorden hebben niet, zoals bij een onvoldoende procedure was, de mogelijkheid gehad hun beschrijvingen aan te passen op basis van de gegeven verbetersuggesties. Hoewel opmerkingen in de kwalitatieve oordelen die overduidelijk te maken hadden met de beschrijving (en dus niet met de inhoud) van een product uit de oordelen zijn geschrapt, is het mogelijk dat sommige verbetersuggesties gevolg zijn van onvoldoende heldere beschrijving van een product. De inschatting is dat dit met name het geval zou kunnen zijn bij de incidentele opmerkingen (tabel 3.3).

6. Bijlagen

Criteria productbeschrijvingen

TOETSINGSCRITEIA - DUIDELIJK (GENOEG) IS:		
Algemeen	Aanleiding	(1) wat het specifieke probleem is waar dit specifieke product zich op richt (2) hoe dit specifieke product aansluit bij de maatschappelijke doelen van VSK
	Doelen	(3) wat dit specifieke product zou moeten opleveren (doelen zijn voldoende SMART en helder)
	Doelgroepen	(4) voor wie het product bedoeld is
		(5) <i>indien van toepassing: wie van de doelgroepen de einddoelgroep is, wie sub-doelgroep binnen de einddoelgroep en wie intermediair.</i>
Product	Opzet	(6) wat de verschillende te onderscheiden stappen in de aanpak zijn (7) wat de rol is voor de verschillende betrokken partijen
	Inhoud	(8a) wat de verschillende stappen die in het product te onderscheiden zijn inhouden en (b*) of de werkvormen en het didactisch concept geschikt zijn voor de doelgroep(en)
	Samenhang	(9) in hoeverre de uitwerking van het programma logisch aansluit bij de aanleiding, de doelen en doelgroepen: in hoeverre is het aannemelijk dat dit programma zorgt voor de realisatie van de gestelde doelen?
Uitvoering	Locatie	(10) waar het product wordt uitgevoerd (11) aan welke specifieke eisen de locatie(s) moet(en) voldoen
	Eisen uitvoerder	(12a) aan welke eisen de uitvoerder(s) van het product moet(en) voldoen en of (b) deze eisen passend zijn voor de taak die hen in het product is toebedeeld (zie <i>inhoud</i>)
	Eisen deelnemer	(13a) of en welke eisen er worden gesteld aan deelnemers van dit product en (b) of deze eisen passend zijn, met het oog op het behalen van de doelen
Evaluatie	Kwaliteitsbewaking	(14a) hoe de kwaliteit van het product wordt bewaakt en of (b) deze manier passend is voor de beschreven aanpak (zie <i>inhoud</i>).
	Deelnemer	(15a) of er informatie beschikbaar is over (tenminste) de tevredenheid van deelnemers (einddoelgroep) en (b) of hieruit blijkt dat dit product voor hen geschikt is (16) <i>indien van toepassing: wat met de uitkomsten van de evaluatie onder deelnemers is gedaan</i>
		(17a) of er informatie beschikbaar is over (tenminste) de tevredenheid van uitvoerders (intermediaire doelgroep en trainers van de producteigenaar) en (b) of hieruit blijkt dat dit product 'effect' heeft bij de einddoelgroep (18) <i>indien van toepassing: wat met de uitkomsten van de evaluatie onder uitvoerders is gedaan</i>
	Uitvoerder	(19a) of er is geëvalueerd op het niveau van effecten/uitkomsten (20) <i>indien van toepassing: wat de uitkomsten zijn van de effectevaluatie</i>
	Effect	

*alleen van toepassing bij workshops en trainingen

Samengevat oordeel per afzonderlijk product

Bestuurders

Besturen met een visie

Goed, op basis van:

- Inhoudelijk sterke en goed doordachte interventie die inspeelt op een duidelijke behoefte binnen de sector. Professioneel vormgegeven en gedocumenteerd. Kwaliteitssystematiek en ontwikkelgerichtheid prima ingericht.
- De nazorg/implementatie/borging kan nog beter worden georganiseerd.
- De cursus doet wat 'ie moet doen'. De opleiding richt zich niet specifiek op VSK maar is er vooral indirect mee in verband te brengen.
- Paar suggesties (ter overweging) te vinden in de kwalitatieve feedback.

Masterclass Sportief besturen

Voldoende, met de volgende verbeter suggesties (indien van toepassing):

- Goede, relevante interventie gericht op een lastige doelgroep met een ambitieus doel. Betrokken partijen, basisprincipes en inhoudelijke afwegingen bieden voldoende onderbouwing en borging van de kwaliteit. Deelnemers zijn positief en willen meer.

Ontwikkelpunten (kansen):

- Doelstelling: opsplitsen in hoofddoelstelling en subdoelstellingen, scherper formuleren (maakt M&E makkelijker; concretiseren van de verbinding tussen doelstellingen, inhoudelijke keuzes en evaluatiematen).
- Evaluatie: plan van aanpak voor evaluatie ontwikkelen.
- Borging van het product door middel van begeleiding van VSK-coördinator op actiepunten en door een vervolgbijeenkomst (doorontwikkeling).

Workshop Sportief besturen

Goed, op basis van:

- Een goed uitgewerkte workshop, uitstekende kwaliteit, waardevol handboek! Veel inzicht in (en begrip voor) de afwegingen en keuzes die gemaakt zijn zowel inhoudelijk als praktisch.

Overwegingen:

- Een workshop met als doelstelling 'bewustwording' is te mager om maatschappelijke effect te sorteren. Wel een mooie aanzet! Overweeg om meer ondersteuning in het vervolg/de inbedding te bieden/realiseren.
- Besteed meer aandacht aan M&E en maak daarvoor tijd en ruimte in het programma. Meet ook de effecten op lange termijn.
- Overige suggesties voor doorontwikkeling zijn te vinden in de kwalitatieve beoordeling.

Online spel sportief besturen

Voldoende, met de volgende verbeter suggesties (indien van toepassing):

- De online tool lost een deel van het probleem 'en hoe nu verder' van deelnemers aan de workshop Sportief Besturen op. Het blijft echter de vraag in hoeverre de tool leidt tot concrete acties binnen de vereniging/het bestuur (borging). Daarvoor is nog steeds aanvullende actie nodig. Deze kan wellicht nog in de tool worden ingebouwd (extra opdracht)?! Ook kunnen VSK-coördinatoren standaard contact opnemen met de verenigingsbesturen die de tool hebben gebruikt.
- De doelstelling kan scherper geformuleerd, zodat ook duidelijk is op welke wijze M&E moet plaatsvinden. Nu is nog onduidelijk wanneer men tevreden is over het resultaat. Subdoelen en doelen kunnen beter op elkaar aansluiten.

- In de beschrijving ontbreekt de eerste stap: werving van deelnemers. Omdat het een knelpunt is gebleken, zijn er al verschillende acties op ondernomen. Dat is positief.
- Koppeling M&E aan Regissysteem. Kan er nog meer informatie uit M&E worden gehaald?
- Positief: de uitwerking naar tak van sport, de praktijkdilemma's, de doorlooptijd en vraaggerichtheid. Enkele knelpunten en verbeteruggesties zijn al doorgevoerd.

Verenigingsbox

Onvoldoende, op basis van;

Beoordelaars vinden dat er nog veel onduidelijk is rondom dit product. Voor welke verenigingen is dit een goed middel om een vervolg te geven aan een workshop/training? De aanleiding geeft onvoldoende inzicht voor wie dit middel een mogelijk hulpmiddel is. Zij realiseren zich echter dat bijvoorbeeld het doel moeilijk smart te maken is. Het advies is om een beter beeld te krijgen van hoe de verenigingsbox gebruikt wordt en of het daadwerkelijk ondersteunend is voor een vervolg. Voor minder sterke verenigingen wordt de box begeleid geïntroduceerd. De beoordelaars vragen zich af of een introductie (wat goed is) voldoende is voor deze besturen. De beoordelaars zijn hiernaast ook van mening dat de 'verenigingsbox' inhoudelijk goede informatie in zich heeft en ook compleet is. Het advies is dan ook de box te behouden, maar gericht in te zetten en in sommige gevallen uitvoeriger te begeleiden in de vereniging om het 'doel' te kunnen bereiken.

Trainers/coaches

Sportief coachen

Voldoende/goed, op basis van;

Goede concrete omschrijving van product (zowel qua inhoud als hoe het proces verloopt in de werving en samenwerking). Deze beschrijving is prima vooral omdat de verschillende onderdelen concreet zijn beschreven. Effectmeting behoeft aandacht!

Coach de coach

Voldoende, met de volgende verbeteruggesties (*indien van toepassing*):

- Het product moet wel goed geëvalueerd worden. Ik verwacht dat de 'opleiding' te kort is om voldoende kennis en vaardigheden over te dragen. Maar dat moet de praktijk gaan uitwijzen. Maar het is dus een voorlopige voldoende met een groot voorbehoud. Ik geloof wel in dit product, maar dan zou het waarschijnlijk intensiever moeten.
- Doelen iets concreter beschrijven, de relatie met Sportief Coachen iets concreter maken (liggen in elkaars verlengde).

Herkennen en voorkomen van seksuele intimidatie

Voldoende, op basis van;

Op een aantal punten moet het programma iets meer informatie bieden.

Het product (en de thematiek) is erg belangrijk, het moet zeker 'blijven'/ mag niet in deze serie van VSK ontbreken, maar behoeft nadere toelichting/ontwikkeling.

Belangrijkste punten zijn;

- Wat is de rationele en achtergrond van het programma. En welke opbouw zit er precies in.
- Hoe sluiten diverse werkvormen aan bij het bereiken van welke SI doelstellingen.
- Evaluatie: Er wordt in de evaluatie helemaal niet ingegaan op de vraag in hoeverre de leerdoelen van SI bereikt zijn.
- De docentenhandleiding bevat (achterin) goede, relevante en bruikbare informatie, maar de folder 'Informatie voor trainers' moet herzien worden.

Er staat bv. in “Die term (seksueel misbruik) wordt gebruikt als volwassenen seksuele handelingen verrichten met kinderen onder de 16 jaar” (foute informatie, seksueel misbruik is niet leeftijd-gebonden en is qua thematiek breder dan ‘verrichten van seksuele handelingen’!). Er wordt bv. ook gesproken over ‘seksuele geaardheid’, ook deze term is zeer discutabel. Beter is ‘seksuele voorkeur’ (dat kan dan gebaseerd zijn op ‘geaardheid’, maar ook op ‘eigen keuze’, of nog anders, maar dat mag iedereen voor zich bepalen). Er staat in dat aan ‘seksueel misbruik van sporters nagenoeg altijd een extreme afhankelijkheidsrelatie vooraf gaat’. De term ‘extreem’ is hier (helaas) niet juist. Het is wel zo dat atleten kwetsbaarder zijn naarmate ze afhankelijker zijn van een persoon, maar dat hoeft weer geen seksuele intimidatie tot gevolg te hebben.

De beoordelaars komen tot de volgende (overall) suggesties:

- Laat dit programma starten en ga in de loop van de uitvoering werken aan de verbeteringen zoals in dit document aangereikt.
- Besteed gedurende de uitvoering aandacht aan de bredere implementatie. Natuurlijk zijn de trainers en sporters belangrijke doelgroepen, maar het is belangrijk dat deze thematiek breed wordt uitgerold binnen de club (betrokkenen, beleid, vertrouwenspersoon).
- Een gemis is het gebrek aan een effectmeting. Het product is gericht op bewustwording, gedragsverandering en ideaal zou zijn als er gedragsbehoud optreedt. Om hier uitspraken over te doen is het noodzakelijk om effectmetingen uit te voeren. Dit hoeft niet heel moeilijk te zijn. Naast zich op outcome (de effecten) te richten, zou het ook mooi zijn om te kijken wat sportverenigingen n.a.v. de training/cursus zelf hebben opgepakt (b.v. cursusavond georganiseerd, beleidsmatige verankering, expliciete gedragsregels, etc.). Dergelijke output-zaken geven ook iets weer over hoe de vereniging met SI aan de slag is.

Weerbaarheid trainers/coaches

Voldoende, met de volgende verbeter suggesties (*indien van toepassing*):

- Voldoende tot goed: goede methodiek.
- Probleemomschrijving behoeft meer onderbouwing ; doelen kunnen scherper geformuleerd; training uitbreiden met een extra dag(deel); informatie over tevredenheid en evaluatie van cursus en docenten uitgebreider beschrijven! ; en eenvoudige effectmeting inrichten en (laten) uitvoeren.

Themagericht trainen en coachen van jongeren met autisme

Voldoende, met de volgende verbeter suggesties (*indien van toepassing*):

- Werk aan inhoudelijke 'deskundigheid' van de kerndocenten op het thema autisme.
- Maak van de twee zinnen in de hoofddoelstelling één zin.
- Beschrijf welke stap uit de bijscholing werkt aan welke subdoelstellingen waardoor het nog gemakkelijker is om er een beeld bij te krijgen.
- Het stuk kent nog veel spel- en formuleringsfouten. Dit leest niet lekker. Dit sowieso graag aanpassen!

Themagericht trainen en coachen van jongeren met gedragsproblematiek

Voldoende, met de volgende verbeter suggesties (*indien van toepassing*):

De beschrijving is sterk verbeterd, er is duidelijk werk gemaakt van de voorgestelde suggesties. Erg sterk is dat de inhoud van het product niet meer zo summier beschreven is. Het is gemakkelijker om een beeld te vormen van de bijscholing. Bovendien is het erg fijn dat steeds benoemd staat aan welke subdoelstelling een bepaald onderdeel in de bijscholing werkt.

De aanleiding kan nog wel scherper geformuleerd worden naar aanleiding van de vragen die in de eerste feedbackronde zijn gesteld. Een ander verbeterpuntje betreft de doelstelling: Probeer de doelstelling nog wat strakker te formuleren.

Themagericht trainen en coachen van pubers

Voldoende/goed, met de volgende verbeter suggesties (*indien van toepassing*):

Oordeel is ruim voldoende. De bijscholing zit goed en doordacht in elkaar. Denk aan het systeem van verwerken, verwerken, toepassen en het concept van analyseren, evalueren en creëren. Ook het praktisch toepasbaar maken van de opgedane kennis richting de eigen lokale context is erg sterk, evenals de sterke inzet op onderlinge interactie en uitwisseling. De thema's die behandeld worden zijn relevant en belangrijk.

De belangrijkste verbeter suggesties zijn:

- De doelstelling kan wat specifiek gemaakt worden, evenals de doelgroep.
- Is er al voldoende nagedacht over hoe het product in de markt gezet wordt?
- Hoe verhouden train de trainer programma's, kerndocenten en masterclasses zich tot het programma?

Verdere verbeter suggesties zijn hierboven voorgesteld en worden daar ook nader toegelicht.

NB. dit product is op veel punten hetzelfde als dat van pubers. Commentaar is daardoor vaak overeenkomstig. Ook de handleiding is op veel punten exact hetzelfde. Een optie zou kunnen zijn om er één stuk van te maken over 'het trainen van kinderen/ jongeren' (2 dagdelen), en dan elk een apart dagdeel dat specifiek gericht is op 6-12 jarigen, en een deel dat specifiek gericht is op pubers.

Themagericht trainen en coachen van 6-12 jarigen

Goed, met de volgende verbeter suggesties (*indien van toepassing*):

Oordeel is ruim voldoende. De bijscholing zit goed en doordacht in elkaar. Denk aan het systeem van verwerken, verwerken, toepassen en het concept van analyseren, evalueren en creëren. Ook het praktisch toepasbaar maken van de opgedane kennis richting de eigen lokale context is erg sterk, evenals de sterke inzet op onderlinge interactie en uitwisseling. De thema's die behandeld worden zijn relevant en belangrijk.

De belangrijkste verbeter suggesties zijn:

- De doelstelling kan wat specifiek gemaakt worden, evenals de doelgroep.
- Is er al voldoende nagedacht over hoe het product in de markt gezet wordt?
- Hoe verhouden train de trainer programma's, kerndocenten en masterclasses zich tot het programma?

Verdere verbeter suggesties zijn hierboven voorgesteld en worden daar ook nader toegelicht.

NB. dit product is op veel punten hetzelfde als dat van pubers. Commentaar is daardoor vaak overeenkomstig. Ook de handleiding is op veel punten exact hetzelfde. Een optie zou kunnen zijn om er één stuk van te maken over 'het trainen van kinderen/ jongeren' (2 dagdelen), en dan elk een apart dagdeel dat specifiek gericht is op 6-12 jarigen, en een deel dat specifiek gericht is op pubers.

Scheidsrechters/officials

Training mentale weerbaarheid scheidsrechters/officials

Voldoende, met de volgende verbeter suggesties (*indien van toepassing*):

- Uitgebreider beschrijven van probleem en de factoren die van invloed zijn.
- Doelen SMART-er formuleren. Op het moment dat dit duidelijk is zijn ook een 0-meting en 1-meting uit te voeren die zicht geven op optredende effecten (outcome). Beide (heldere doelstellingen en effectmeting) hangen onlosmakelijk met elkaar samen.
- Beschrijving eisen van docenten.
- Uitvoering: beoordelaars zouden nog een terugkomdag toevoegen, enige tijd na de training.

Training weerbaarheid verkeersregelaars

Voldoende, met de volgende verbeteruggesties (*indien van toepassing*):

Wel erg krap deze cursus, denk dat oefenen erbij inschiet of echt te leren van elkaar te weinig tijd zal krijgen. Effectmeting moet echt worden uitgevoerd (gaat hier immers om een interventie die iets tot stand wil brengen bij de deelnemers in de praktijk: herkennen van situaties en hierop adequaat inspelen). Mogelijk is een verdieping op conflicthantering zinvol.

Training scheidsrechterscoach

Voldoende, met de volgende verbeteruggesties (*indien van toepassing*):

Op basis van de beschrijving en bijgeleverde documenten komen de beoordelaars tot drie verbeteruggesties:

- Er zou meer aandacht mogen worden besteed aan de implementatie. Opleiden van scheidsrechterscoaches heeft alleen zin als deze blijvend worden ondersteund door het verenigingsbestuur, bijvoorbeeld door borging in beleid.
- Het lijkt alsof er een beperkte nazorg is. Beoordelaars denken dat de begeleiding na afloop van de opleiding heel belangrijk is voor het eigen maken van de nieuwe vaardigheden. Al doende leert men en momenten van feedback maken dat coaches ook zelf kritisch blijven op hun eigen handelen.
- De evaluatie onder deelnemers lijkt erg summier. Hier kan nog extra waardevolle informatie worden opgehaald ter verbetering van het product. Ook kan er dan wat worden gezegd over de mate waarin het einddoel wordt bereikt.

Training 'Begrijpelijke taal'

Voldoende, met de volgende verbeteruggesties (*indien van toepassing*):

De beoordelaars vinden het nog steeds geen heel sterk product op basis van de aangeleverde informatie, maar met de doorgevoerde verbeteringen komen zij op een krappe voldoende. Zie het beoordelingsformulier voor de verbeteruggesties.

Ondersteuning clubarbitrage/clubarbitrageplan

Voldoende, met de volgende verbeteruggesties (*indien van toepassing*):

Wel enige twijfel. Het deel van VSK naar bonden en terug zit wel redelijk goed in elkaar. Maar de kwaliteit en effectiviteit van het deel van de bonden naar de verenigingen is onduidelijk. Het lijkt alsof de bond daar veel vrijheid in krijgt. Dat is op zich prima, maar dan moet je wel weten wat die trajecten opleveren en daar is nu onvoldoende aandacht voor. Ook lijkt het alsof er geen ondersteunende tools voor dat traject zijn. Dat is een serieus aandachtspunt. Het volgen en leren (monitoren/meten van effecten/goede voorbeelden) komt niet uit de verf, maar is goed om dit snel op te tuigen (en niet te moeilijk maken).

Week van de scheidsrechter

Voldoende, met de volgende verbeteruggesties (*indien van toepassing*):

- Gebruik (wetenschappelijke) campagne kennis.
- Iets meer standaardisatie, met voldoende ruimte voor maatwerk, in werkwijze is gewenst.
- Verbreed doelen en dan ook de indicatoren voor succes benoemen.

Ouders

TV-sportplezier

Voldoende, met de volgende verbeter suggesties (indien van toepassing):

Op zich een goed programma, de evaluatie vraagt nog wel aandacht en ook de impact/bereik is nog een belangrijk aandachtspunt.

Thema-avond 'Leve de sportouder'

Voldoende/goed, op basis van de heldere beschrijving van de bijeenkomst.

Hier en daar kleine suggesties, maar overall prima. Een en ander staat of valt met de kwaliteit/vaardigheden van de workshopleider. Inhoudelijk is het sterk dat eerst steeds wordt ingezet op bewustwording en er vervolgens handvatten gegeven worden en afspraken gemaakt worden. Ook is er geen sprake van een top down benadering; er wordt gewerkt vanuit de ouders zelf.

Spelers

Sportmasterz

Voldoende, met de volgende verbeter suggesties (indien van toepassing):

- De kernvraag blijft in hoeverre 'de ervaren (gedrags-)problemen' nu met dit instrument worden aangepakt.
- Onderzoek of onderbouw, dat een toename in spelregelkennis leidt tot een afname in discussies over beslissingen van scheidsrechters.
- Benoem ook doelen op effectniveau.
- Evalueer met ook bij/met de eindgebruiker (jeugd).

Groepsaankpak Voetbal & Respect

Voldoende/goed, met de volgende verbeter suggesties (indien van toepassing):

Op basis van het feit dat er weinig zwakke punten in de opzet en onderbouwing zitten. Voor zover dat met zekerheid te zeggen lijkt de interventie een kansrijke aanpak van de beschreven problematiek. Het is nog te vroeg om hier meer zicht op te hebben, maar het is wel erg interessant om naar de effecten op vooral de langere termijn te kijken. Verbetersuggesties zijn:

- Specifieke probleem dat dit product oplost duidelijker omschrijven (vooral incident-gericht, gericht op acute problemen).
- Koppeling met bredere maatschappelijke doel VSK duidelijker maken.
- Hoofddoel en subdoelen kunnen duidelijker omschreven.
- Onderscheid tussen verschillende toeleidingsmogelijkheden en aanpak daarna duidelijker maken.
- Groeps- en gedragsveranderingstechnieken in de aanpak meer omschrijven en toelichten.
- Monitoring en evaluatie beter/uitgebreider opzetten.

Training peerbemiddeling en herstel op de sportvereniging

Voldoende/goed, met de volgende verbeter suggesties (indien van toepassing):

Op basis van relevante thematiek, interactief ingestoken, mooi/verzorgd materiaal, deskundigheid, verschillende facetten (bewustwording, gedrag en implementatie), borging door train de trainer aan jeugdleden [peerbemiddelaars] iets minder goed. Wederom geen meting van effecten (0-meting t/m 1-meting). Zou enorme meerwaarde zijn ook wat betreft de onderbouwing richting andere verenigingen ('deze effecten zijn aangetoond').